

Irodalomkutatással a gyógyítás szolgálatában

Betegellátás és irodalomkutatás. Az irodalomkutatás igénybevételének célja. A leggyakrabban használt adatbázisok. A lehetséges és tényleges felhasználók aránya. A szolgáltatással való elégedettség.

Egy klinika/kórház könyvtárának alapfeladataira jól világít rá a következő idézet.

„Az amszterdami egyetem orvosi központjában egy klinikai könyvtáros áll évek óta az orvosok rendelkezésére. A vizitek idején a könyvtáros elmegy a klinikára, és megbeszéli az orvosokkal, milyen kérdéseket és problémákat kell megoldani a szakirodalom segítségével. A könyvtáros a Medline-ban vagy az Embase-ben végrehajtja a keresést, lefénymásol 4-5 releváns cikket, és aznap délután az orvos már olvashatja azt az irodalmi információt, amely segít a klinikai beavatkozás mikéntjének eldöntésében” [1].

Az USA-ban született már olyan bírói ítélet, amely elmarasztalta azokat az orvosokat, akik csupán az emlékeztetükre hagyatkozva írtak fel olyan epilepsziaellenes gyógyszert egy terhes anyának, amelynek magzatkárosító hatását a legújabb szakirodalom már közel 150 cikkben bizonyította [2]. Ha igaz, hogy napjainkban a tapasztalati orvoslás helyett egyre inkább teret kell nyernie a tudományos ismereteken alapuló orvoslásnak, akkor ez tovább erősíti a szakinformáció/dokumentum szolgáltatásának pontosságával, gyorsaságával szemben támasztott követelményt.

A szolgáltatás bevezetése és vizsgálatának előkészítése

Mindezek ismeretében az irodalomkutatás megerősítésével könyvtárunk célja sem lehetett más, mint napi, élő kapcsolatot kialakítani a gyógyító osztályokkal, majd erre építve a vizitek vagy a terápiás munka során felmerülő kérdésekre – úgynevezett „problémás esetekre” – gyors információt szolgáltatni, a legszükségesebb és legfrissebb szakismereteket tartalmazó konkrét dokumentumok rendelkezésre bocsátása révén. Ennek a szemléletnek a jegyében próbálunk a Zala Megyei Kórházban dolgozó orvosok partnereivé válni, ennek szellemében ajánlottuk fel segítségünket a következő körlevéllel.

Tisztelt Főorvos Úr/Nő!

Orvosi könyvtárunk a közvetlen napi munkájához – a nem szokványos vagy valamilyen szempontból kiemelten kezelt esetek megoldásához – is segítséget kíván nyújtani az irodalomkutatás felajánlásával.

Kérjük, a mellékelt űrlapon jelezzék ilyen irányú igényüket, majd a teljesítés leigazolása mellett – a megfelelő számjegy bekarikázásával – értékeljék a kapott bibliográfiai adatok vagy teljes dokumentumok használhatóságát.

Együttműködésüket előre is köszönjük.

Zalaegerszeg, 1999. január 14.

Tisztelettel:

Az Orvosi Könyvtár munkatársai

Körlevelünkkel együtt űrlapokat küldtünk, amelyekben irodalomkutatást lehetett kérni. Ezek segítségével kívántunk magunk is tájékozódni arról, hogy mely osztályok orvosai, milyen céllal igénylik az irodalomkutatást, milyen nyelvű szakirodalmat kérnek, és mely évekből, továbbá hogy a kérő mennyire elégedett a kapott szakirodalommal és a szolgáltatás gyorsaságával.

Kérőlap irodalomkutatáshoz

A kérő neve:

Az osztály megnevezése:

Téma szűkítése:

Milyen célra szükséges:

Napi gyógyítás ☐ Előadás ☐ Közlemény ☐ Egyéb

Az adatok szolgáltatásának forrása:

MEDLINE (bibliográfiai adatok abstracttal 1993-tól) ☐*

Proquest Medical Library (teljes szöveg 1999. év) ☐

OLIB Web View (magyar cikkek bibliográfiai adatai

1990-től) ☐*

MOB (magyar cikkek bibliográfiai adatai 1989-nél koráb-

bi) ☐*

Egyéb

miután kiválasztotta az irodalomjegyzékből a megfelelő anyagokat, a cikkeket kimásoljuk, illetve más könyvtárból beszerezzük.

Melyik évekből:

1980 előtt ☐ 1980–85 ☐ 1986–89 ☐ 1990–92 ☐ 1993–95 ☐ 1996–98 ☐ 1999 ☐

Milyen nyelven:

Magyar ☐ Angol ☐ Német ☐ Egyéb.....

A kérés leadásának dátuma:
 A kérés teljesítésének dátuma:
 Kérjük, jelölje be, hogy mennyire elégedett a kapott anyaggal!
 (az elégedettség növekedése: 1 – legkevésbé ; 5 – legnagyobb mértékben)
 A kapott bibliográfiai adatok értékelése: 1 2 3 4 5
 A kapott teljes közlemény értékelése: 1 2 3 4 5
 Aláírás

Megvizsgáltuk a könyvtárunk által 1999 első félévében végzett irodalomkutatásokat. Ezen hat hónap alatt lett négy – önálló helyi Novell hálózat alatt futó – munkaállomásunk, továbbá az egy géphez kötött, telefonmodemes internetkapcsolatot felváltotta a négy számítógépről való mikrohullámú internetelés. Ez a technikai váltás azért nagyon fontos, mert az elképzeléseinknek megfelelő üzemszerű, rendszeres, gyors, biztonságos szolgáltatás csak erre képes informatikai háttérrel nyújtható.

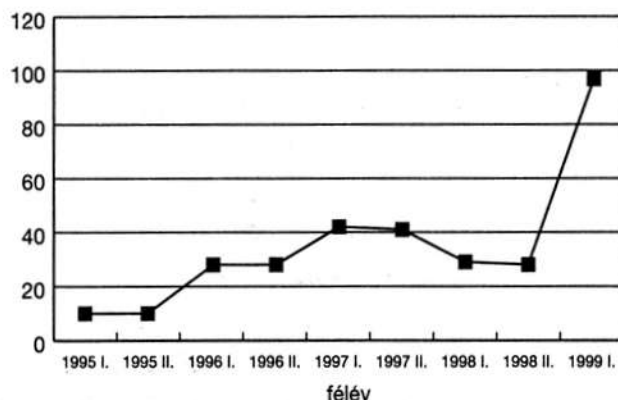
Mostani vizsgálódásunk három adatbázisban folytatott irodalomkutatások elemzésére épült:

- *Medline* – a SilverPlatter által jegyzett változat – az egyik legismertebb, az orvos-biológiai szakirodalom legnagyobb részét (több mint 3000 szakfolyóiratot) magában foglaló adatbázis;
- a magyar nyelven nyomtatott és digitalizált formában 1990-től megjelenő orvosi-ápolási szakirodalomról tájékoztató *OLIB WebView*;
- a 108 angol nyelvű orvos-biológiai folyóirat teljes szövegét tartalmazó *ProQuest Medical Library*.

A vizsgálat eredményei

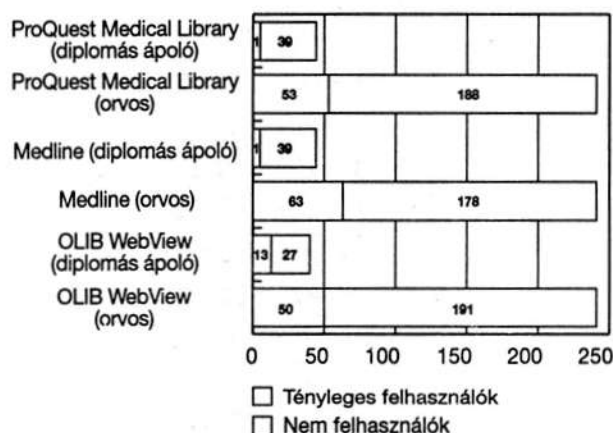
Már a napi gyakorlat során érzékeltük az elvégzett irodalomkutatások számának olyan mértékű növekedését, amit hagyományosan, manuális módon, számítógépes adatbázisok nélkül nem győztünk volna munkaerő-kapacitással. (Az 1998-as adatoknál figyelembe kell venni, hogy az évben a Magyar Orvosi Bibliográfiának hol a nyomtatott, hol a hálózati változatában folyt az irodalomkutatás, de adataink csak a nyomtatott változatban végzett munkáról vannak – 1. ábra.)

Az irodalomkutatásra vonatkozó igények meg-növekedésével együtt érdemes azt is megvizsgálni, hogy a kórház orvosainak, diplomás ápolóinak mekkora hányada veszi igénybe ezt a szolgáltatást. Ezt a tényleges és potenciális felhasználók arányából állapítottuk meg. Az irodalomkutatás valós és lehetséges igénylőinek összevetése megmutatja a kórház „információs piacára” való behatolásunk mértékét. A vizsgált időszak alatt a Zala Megyei Kórház összes (241) orvosa 20,74%-ának szolgáltatunk az *OLIB WebView*, 26,15%-

1. ábra Magyar nyelvű irodalomkutatások számának változása

ának a *Medline* és 21,99%-ának a *ProQuest Medical Library* adatbázisokból. A diplomás ápolók (összesen 40) közül az *OLIB WebView*-ből 32,5%-nak, míg a *Medline*-ből és *ProQuest Medical Library*-ből 0,4%-nak szolgáltatunk (2–3. ábra).

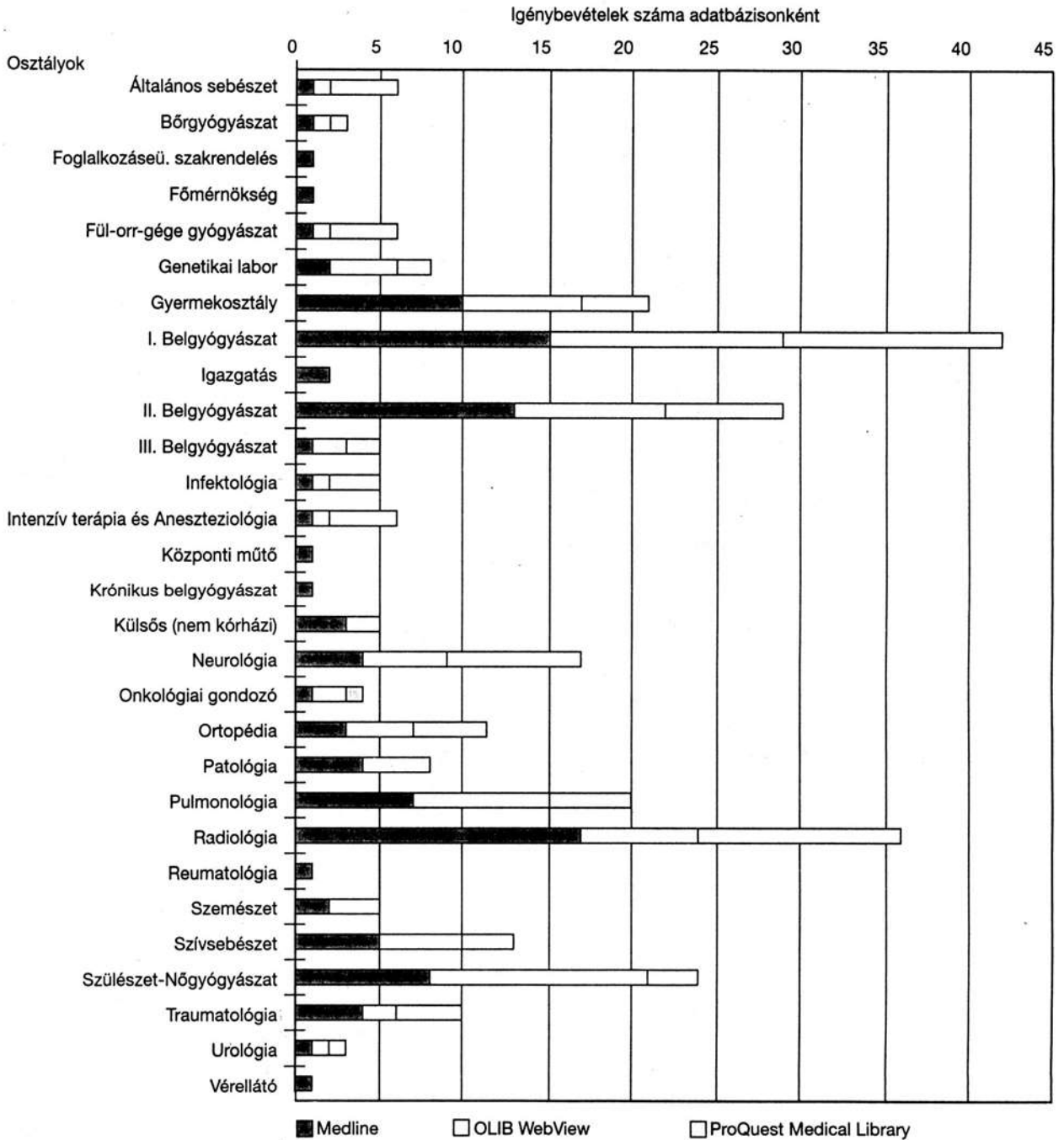
2. ábra Adatbázisok használata

Az elvégzett irodalomkutatások céljára a vizsgáltaérkezett 55 kérdőív-ből következtethetünk (4. ábra).

Az adatokból kitűnik, hogy több mint négyszer annyian „rendelik meg” ezt a szolgáltatást előadásra való készülék céljából, mint szakcikk megírására, vagy a napi gyógyítás problémáinak megoldására. Az egyéb célra való igénybevétel döntően a szakmai tanulmányokhoz kapcsolódik.

Az elvégzett irodalomkutatások időhatárait a *Medline*-ban elvégzett 106 irodalomkutatás alapján vannak adataink (5. ábra).

Csak a legritkább esetben fordul elő, hogy akár a felhasználó, akár mi magunk megelégednénk az éppen folyó év anyagával. Általában az utolsó 3-4 év anyagában hajtjuk végre a kutatást, és az így kapott irodalomjegyzéket – csaknem mindig tartalmi összefoglalóval együtt – az esetek döntő többségében egy-két napon belül szolgáltatjuk.

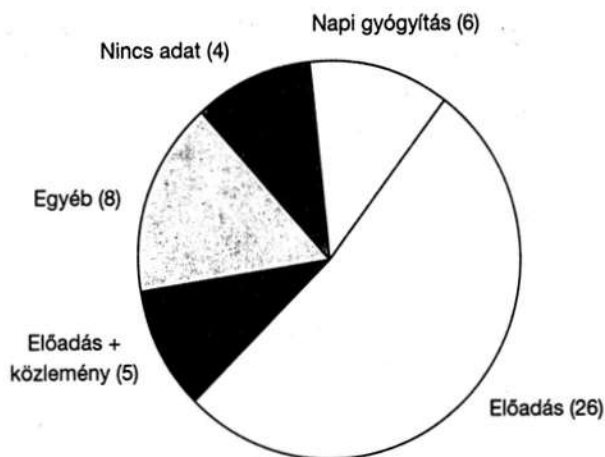

3. ábra Adatbázisok igénybevétele kórházi osztályonként

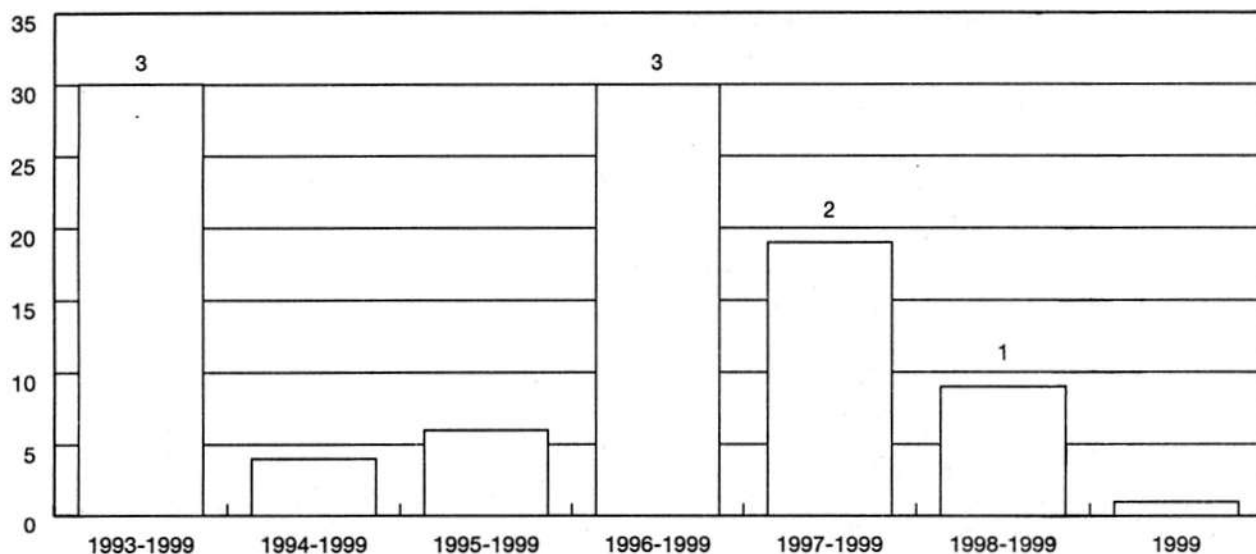
A kért irodalom nyelvét szintén a Medline-ban elvégzett irodalomkutatások alapján adjuk. A mi tapasztalataink is alátámasztják azt a jól ismert tényt, hogy az orvostudomány szaknyelve az angol. Olyannyira, hogy a 106 esetből egyszer kérték csak német nyelvű szakirodalmat, s háromszor kérték az angol mellett német nyelven is a szükséges irodalmat.

Természetesen kíváncsiak voltunk a bibliográfiai adatokkal és a teljes szövegű közleményekkel való felhasználói elégedettségre is (6. ábra).

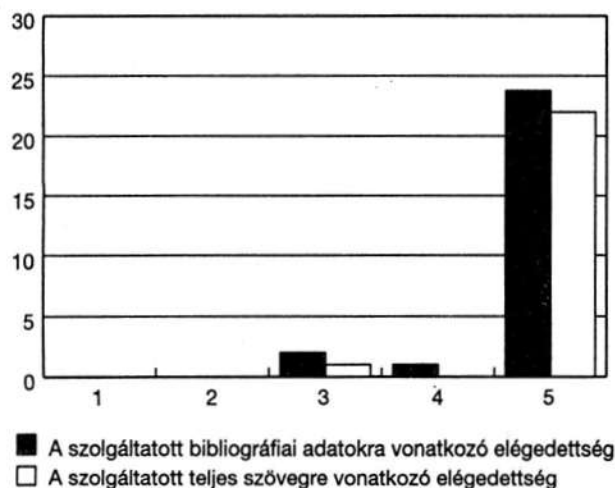
A bibliográfiai adatokra vonatkozó kérdésre 27-en válaszoltak. Az 1-től 5-ig terjedő, az elégedettség fokát jelző skálán 24-en 5-ös (teljesen elégedett), 1 fő 4-es (majdnem teljesen) és ketten 3-as (részben elégedett) osztályzatot adtak.

4. ábra Adatbázisok igénybevétele cél szerinti megosztásban

5. ábra Medline-irodalomkutatások idő szerinti megoszlása

6. ábra Irodalomkutatásra vonatkozó elégedettség

A teljes szövegű anyagokat illetően 23-ból 22 teljesen elégedett (5-ös), 1 fő részben elégedett (3-as). Messzemenő következtetés ebből még nem vonható le, de jelzésértékűnek mégis tekinthetők ezek az osztályzatok.

Következtetések

A jövőt illetően akad még bőven tennivalónk az orvosok és a diplomás ápolók körében egyaránt, hogy valóban a napi munkájuk szerves részévé váljon a szakirodalomra épülő döntéshozatal. Ez annál is fontosabb, mert nem kevesebbről, mint a beteg emberek egészségének visszaadásáról vagy életének megmentéséről, azaz a betegellátás színvonaláról van szó.

A szolgáltatás igénybevételének folyamatos növekedése mellett sem lehetünk igazán elégedettek az igénybevétel jelenlegi mértékével. A tudati szemlélet megváltoztatásával együtt kell járnia egy szervezett, elsősorban bemutatókon, egyéni konzultációkon alapuló, az adatbázisok használatát megismertető felhasználói képzésnek. Ehhez kapcsolódnia kell egy informatikai fejlesztésnek is, ami a könyvtárban egy-két felhasználói munkaállomás létesítését, és az önálló könyvtári hálózatnak a teljes kórházi hálózattal való összekapcsolását jelenti. Ennek eredményeként egyre több releváns információhoz és dokumentumhoz juthatnak az orvosok közvetlenül a betegosztályról önálló irodalomkutatással, és a könyvtár új típusú háttér szolgáltatásai révén. Nekünk is át kell gondolnunk, hogy mely adatbázis(ok) milyen hálózati szolgáltatásokat nyújtó verzióját érdemes a jövőben saját felhasználóink rendelkezésére bocsátani.

Az irodalomkutatásokat vizsgálva tapasztalnunk kellett, hogy a szolgáltatott irodalomjegyzékek következtében rendkívüli módon megnőtt a könyvtárközi kölcsönzések száma. Az utóbbi négy év adatai azt mutatják, hogy több mint kétszeresére nőtt a könyvtárunk által kért dokumentumok száma. 1995-ben 549, 1998-ban pedig 1275 kérelmet továbbítottunk. Mivel az irodalomkutatás és a könyvtárközi kölcsönzések esetében erősen egymásra épülő szolgáltatásokról van szó, nem különösebben meglepő, hogy a szolgáltatott irodalomjegyzékek rendkívüli módon megnövelték a könyvtárközi kölcsönzést.

Tudjuk, hogy ezen vizsgálódásunk teljessé tételéhez hozzátartozik a költséghatékonyság elemzése, az egy kutatásra eső költségek kiszámítása és a „termelékenység” vizsgálata. Ez még ránk vár. Addig is bizonyossággal állítható, hogy a szín-

vonas, a betegek bizalmát, elégedettségét kivívó ellátás aligha képzelhető el az egyre növekvő, állandóan változó orvosi-ápolási szakinformáció szinte naprakész ismerete nélkül.

Irodalom

- [1] BAKKER, Suzanne: Az információszolgáltatás számítógépesítése az orvostudományban. = TMT, 45. köt. 3-4. sz. 1998. p.112-114.
- [2] SÁNDORI Zsuzsanna: Hosszúra nyúlt útibeszámoló a könyvtárvezetési ismeretek (b)irodalmából. Budapest, OSZK, 1998.
- [3] ABBOTT, Christine: Könyvtári és információs szolgáltatások teljesítménymérése. Budapest, OSZK, 1998. 64 p. (Aslib menedzsment füzetek)

Beérkezett: 1999. VII. 28-án.

Kiosztották az 1999. évi Gábor Dénes-díjakat

1999. december 16-án került sor a Gábor Dénes-díjak átadására a Budapesti Műszaki Egyetem dísztermében, a hazai műszaki és tudományos élet kiemelkedő eredményeit elért hét szakemberének. A Novofer Alapítvány kuratóriuma ebben az évben 10. alkalommal tünteti ki ezzel a jelentős díjjal a magyar műszaki-szellemi alkotások terén a bizottság által erre érdemesnek ítélt jeles kutatókat és más kiválóságokat.

Az idei díjakat a következőknek adták át a szakminiszterek **Garay Tóth János**, a Novofer Alapítvány kuratóriumának elnöke társaságában:

Pokorni Zoltán oktatási miniszter adta át a díjat: **Csapody Miklós** villamosmérnöknek, a GE Lighting Tungstram Kutatási-fejlesztési igazgatójának – környezetbarát lámpatestek fejlesztéséért és egyéb, általa irányított innovációkért, fejlesztési és szervezési eredményekért; **Dr. Kemény Tamás** gépész- és villamosmérnöknek, az Ipar Műszaki Fejlesztésért Alapítvány igazgatójának – mérés-technikai tervezési eredményeiért, a sikertoktatásban elért újtó tevékenységéért, az elektronikus mérlegcsalád kifejlesztéséért; **Dr. Rozsos István** sebész szakfőorvosnak, a Pécsi Orvostudományi Egyetem tanárának – a laparotómias kolecisztektómia bevezetéséért, és más kiváló sebészeti eredményéért.

Dr. Katona Kálmán közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter adta át a díjat: **Dr. Drozdy Győző** villamosmérnöknek, a Pannon GSM igazgatójának – a mobil kommunikáció, a távközlési és információs infrastruktúra terén elért eredményeiért; **Dr. Reszler Ákos** villamosmérnöknek, a Recognita Rt. vezérigazgatójának – az optikai karakterolvasás és nemzetközi elismertséget szerzett szoftvertermékek fejlesztésében elért jeles eredményeiért.

Kávassy Sándor, a Környezetvédelmi Minisztérium államtitkára adta át a díjat: **Dr. Somlyódi László** akadémikusnak, a BME tanszékvezető tanárának – a vízgazdálkodásban, szennyvíztisztításban és más környezetgazdálkodási területeken folytatott kimagasló tevékenységéért; **Dr. Szunics László** mezőgazdasági mérnöknek, az MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete osztályvezetőjének – a gabonafélék gombás megbetegedései ellen folytatott sikeres küzdelméért, továbbá a növénynemesítés és fajtahonosítás területén elért eredményeiért.

Az átadási ünnepség végén **dr. Detrekői Ákos**, a BME rektora nyitotta meg a Gábor Dénes-emlékkiállítását.

Roboz Péter